

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณะกรรมการแผนกตำรา. พระอิมปัทมภูถาแปล ภาคที่ ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๔,

กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๘๗

.....พระอิมปัทมภูถาแปล ภาคที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ : มหา-
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๘๗

จันทบุรีนฤนาท, เจ้าบรมวงศ์เชอกรมพระ. ปทานุกรมบาลี - ไทย - อังกฤษ -
สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เชอกรมพระจันทบุรีนฤนาท. พระนคร :
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒

ฉ่ำ ทองคำวรรณ. หลักภาษาเขมร. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรง-
พิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๔

ชินวรา สิริวิวัฒน์, พระวรวงศ์เชอกรมหมื่น. พระคัมภีร์อภิธานัปทีปิกา หรือพจนานุกรมภาษาบาลีแปลเป็นไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ,
๒๔๕๖

เชวง สมสาร (ป.ช. ๘) และพระสาร ทองภักดี (ป.ช. ๘) วิธีแปลไทยเป็น-
มคธ. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๘๓

ทรงวิทย์ แก้วศรี. พุทธศาสนาในนานาประเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรเจริญ-
การพิมพ์, ๒๕๒๐

นาคะประทีป. บาลี - สยามอภิธาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, ๒๔๖๕

ปรมาณูชิตชีโนรส, สมเด็จพระเชอกรมพระ. พระประชุมสมโพธิกถา. พระนคร : โรงพิมพ์-
เลี้ยงเชียง, ๒๕๐๘

ประชาภิจักรจักร, พระยา. พงศาวดารโยนก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา,
๒๕๐๗

ประยูร หงสมบุญ, ร.อ.. พจนานุกรมเบจดี ๆ ไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๘

ปิ่น มุกข์นิต. ประมวลศัพท์ศาสนา. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๕

แปลก สนธิรักษ์. พจนานุกรมบาลี - ไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๖

พญาลีไทย. ไทรภูมิพระร่วง. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๕

พระธรรมวราลังการ (จัน ฐิตธมฺโม). นำเที่ยวพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๔, พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๐

พระพุทธรักษา, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. บทละครเรื่องรามเกียรติ์. พระนคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา, ๒๕๑๕

พระพุทธรักษา, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. เสภาเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา, ๒๕๑๓

พระวิสุทธิดงชัย (เจ้าย. ป.ช. ๘). พจนานุกรมกิริยาอาชญา. พระนคร : เลียงเต็ยธรรมประทีป, ๒๕๕๕

พระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์, สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. ธรรมานุกรม - มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๕

พระอุครคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และพระมหาจำลอง ฐิริปัญโญ (สารพจน์). พจนานุกรมบาลี - ไทย ฉบับนักศึกษา. พระนคร : การศาสนา, ๒๕๐๘

มานิต มานิตเจริญ. พจนานุกรมไทย. พระนคร : เอกศิลป์การพิมพ์, ๒๕๐๘

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๓. พิมพ์ครั้งที่ ๕, ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๑

ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มที่ ๑. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๖

____. สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๑๑

____. สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๑๑

____. สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มที่ ๑๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๑๑

____. สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มที่ ๑๕. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๒๒

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. บาลีไวยากรณ์. มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕

____. นวโกวาท. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒

สฤณ จังกาจิตต์. จกกวาฬี่ปนี กณท์ที่ ๑,๒,๓. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต-
แผนกวิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๐)

สวัสดิ์ วิเศษวงศ์. ตำราเรียนอักษรโบราณ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท-
บพิธจำกัด, ๒๕๑๔

สุชีพ ปุณฺณภาพ. พจนานุกรมพระพุทศศาสนา ไทย - อังกฤษ อังกฤษ - ไทย.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เกษมบรรณกิจ, ๒๕๑๔

หน่วยวิจัยทางพระพุทศศาสนา, กรมการศาสนา. นํามานุกรมบาลี - ไทย หมวก-
บุคคล. เล่มที่ ๑,๓,๔, เอกสารชุดที่ ๒. พระนคร : โรงพิมพ์การ--
ศาสนา, ๒๕๐๖

อุทัย สิ้นจุสาร. สารานุกรมไทย. เล่มที่ ๑๖, ๑๙, ๒๑, ๒๒, และ ๒๓. พระนคร :
โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๒๐, ๒๕๒๒๑, ๒๕๒๑, ๒๕๒๑ และ ๒๕๒๒

ภาษาบาลีฉบับอักษรไทย

ภาษาบาลีฉบับอักษรไทย. ชาติภูกกฤถาย ปฐโม ภาค. กรุงเทพฯ : มหา -
 มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔

____. ปญจสุทธานิยา นาม มชฌิมนิกายภูกกฤถาย ปฐโม ภาค. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๓

____. ปญจสุทธานิยา นาม มชฌิมนิกายภูกกฤถาย ทศโย ภาค. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๓

____. ปญจสุทธานิยา นาม มชฌิมนิกายภูกกฤถาย ศศโย ภาค. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๓

____. ปรมตมณฑุสสาย นาม วิสทุซิมคควณณาย มหาภักกาสมมตาย ปฐโม
ภาค. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๕

____. ปรมตที่ปนี นาม ชาตูกถาที่ปญจปการณภูกกฤถา. กรุงเทพฯ : โรง-
พิมพ์ไท, ๒๕๖๔

____. มโนรดปฐณิยา นาม องคตตรนิกายภูกกฤถาย ปฐโม ภาค. กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๓

____. มโนรดปฐณิยา นาม องคตตรนิกายภูกกฤถาย ทศโย ภาค. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๓

____. มโนรดปฐณิยา นาม องคตตรนิกายภูกกฤถาย ศศโย ภาค.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๓

- วิสุทิมงคลสุต นาม ปกรณวิเสสสุต ปฐม ภาค. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒
- วิสุทิมงคลสุต นาม ปกรณวิเสสสุต ทศโย ภาค. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕
- สมนุชปาสทิกาย นาม วินยจรกถาย ปฐม ภาค. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕
- สยามบรรณสุต เขปภัก. สุตตนปิฎก พุทธนิกายสุต รุคนิหเทศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- สุตตนปิฎก พุทธนิกายสุต ปฐมนิทานโลก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- สุตตนปิฎก ที่นิกายสุต มหาวโค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- สุตตนปิฎก มัชฌิมนิกายสุต มูลบัญญัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- สุตตนปิฎก สัมมุตตนิกาสุต นิตานวโค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- สุตตนปิฎก สัมมุตตนิกาสุต มหาวารวโค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- อภิธรรมปิฎก วิงโค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๖๕
- สุตตนปิฎก อังคุตตรนิกายสุต ปฐม ภาค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- สุตตนปิฎก อังคุตตรนิกายสุต ทศโย ภาค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๓๐
- ภาษาบาลีฉบับอักษรไทย. สมนุชปกาสินี นาม ปฐมนิทานจรกถา มหาวโค ฉาฉาฉาฉา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๖๕
- สมุโหวิโนที นาม อภิธรรมจรกถา วิงคว ฉนฉา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๖๕
- สารตถปกาสินีชา นาม สัมมุตตนิกาสุตทถาย ทศโย ภาค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชย์กุล, ๒๕๖๓

- สมุจจลวโรดาสินียา นาม ที่มณีกายมจรกถาข ตติโย ภาค. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์-
พา นิธิสุภผล, ๒๕๖๒
- อภิธรรมมุตตวิภาวินี นาม อภิธรรมมุตตสงคหิกขา. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๑๖
- อภรสาสินี นาม อภิธรรมมุตตกา ขมมสงค นีว อนุณา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ -
พา นิธิสุภผล, ๒๕๖๒

BIBLIOGRAPHY

- Buddhadatta Mahathera. Concise Pali - English Dictionary. Colombo:
Colombo Apothecaries, Co. Ltd., 1968.
- Davids Rhys, T.W. The Pali Text Society s Pali - English Dictionary.
Surrey : The Pali Text Society Chipstead, 1925
- Malala sakera, G.P. A Dictionary of Pali Proper Names. 2 Vols.,
Vol. I, London : The Pali Text Society, 1974
- . A Dictionary of Pali Proper Names. 2 Vols., Vol. II,
London : The Pali Text Society, 1974
- . The Pali Literature of Ceylon. Colombo : M.D. Gunasena &
Co, Ltd., 1958

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

กัมทกเจติย : เป็นชื่อของเจติยซึ่งตั้งอยู่ที่เจติยบรรพต เป็นสถานที่ที่พระกาฬพฤท
รภิกษิตเถระเทศนา การพิจารณาสูตร เป็นเจติยพระราชนิของพระเจ้า
อุทัยที่ ๑ โปรดให้สร้างไว้ แต่ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เรียกเจติยนี้ว่า
กักตกลสาลาภิระณะ และว่าเป็นที่อยู่ของพระมหาสุวรรณวิสุต ในสมัยของ
พระเจ้าวรวงศา นอกจากนั้นก็ยังเป็นศาลาเป็นที่อยู่ของสามแตรน้อยรูป
หนึ่งซึ่งเป็นที่ล้อมโอบของคัสสเสนามคิของพระเจ้าสีหราชทัตส

๑/๕๐๘

กัม : เป็นคำที่ใช้เรียกกาลเวลาที่ยาวนาน ภาษาสันสกฤตใช้ว่า กัมปี
ทางฮินดูเชื่อว่า หนึ่งกัมเท่ากับหนึ่งวันพระพรหม คือเท่ากับ
๔,๓๒๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีมนุษย์ กัมหนึ่งแบ่งออกเป็น ๑,๐๐๐ มหายุค
แต่ละมหายุคก็จะมีระยะเวลาเท่ากัน เมื่อหมดอายุขัยคือ ร้อยปี
สวรรค์ก็จะเกิดมหาประลัย และมหาประลัยนั้นนับจากการล่วงไปหนึ่งคืน
ของพระพรหม ซึ่งเท่ากับกัมหนึ่ง ปัจจุบันพระพรหมได้มีอายุล่วงไปแล้ว
๕๐ ปี ยิ่งเหลืออีก ๕๐ ปี ก็จะหมดอายุขัย

ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนากล่าวว่ากัมมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. มหากัม คือนับตั้งแต่เวลาที่โลกจักรวาลตั้งแก่

ความประลัยแล้วกัมมีขึ้นมาใหม่ มหากัมมี ๔ อสงไขย คือ

ก. สังฆกัม เป็นระยะเวลาที่โลกจักรวาลตั้ง

แก่ความประลัยทวนซ้ำ ไฟ ลม

ข. สังฆกัมขานิกัมเป็นระยะเวลาที่ว่างเปล่า

จากโลกจักรวาล

ค. วิภักกัม เป็นระยะเวลาเริ่มจักรวาลขึ้นมาใหม่

จนเป็นรูป

ง. วิภักกัมขานิกัม เป็นระยะเวลาที่โลกจักรวาล

ดำรงอยู่ต่อไป

- ๒. อตฺตงฺ ไชยกัปปํ หนึ่องสงฺ ไชยกัปปํ จะ มี ระ ะเว ลลา เท ากัปปํ
 - ๑,๔๔๔ ฉาลา อมม ุขญ ุ และ อสง ไชยกัปปํ เม่ ัง อออก เม่ ็น ๒๐ อตฺตร กัปปํ
 - ๒. อตฺตร กัปปํ คื อกัปปํ ที่ อยู่ ใน ระ ะหว าง ที่ อา ุข ของ มมุขญ ุ เจริ ุ ชัน
- เรื่อ ย ๆ ถึ ้ง แก่ ๑๐ ปี จน ถึ ้ง อสง ไชยกัปปํ แล ัว เื่อ ิม ลกลง เรื่อ ย ๆ จน เลือ ือ เม่ ียง ๑๐ ปี อี ก

ส.ร.ท. ๑/๑๑๐ - ๑๑๑

กาฬการณ : เป็นชื่อของพระอรหันต์ที่กาฬกระสร้างถวายแก่พระพุทธรูปเจ้า เพื่อเป็นที่ประทับของพระพุทธรูปเจ้าโดยเฉพาะ พระพุทธรูปองค์ใดทรงพักนอนอยู่ที่นั่นตลอดระยะเวลาที่เสด็จไปเยี่ยมเมืองสาเกต ตามคำขอร้องของนางสุภัทฺฐภัททา แต่ในหนังสือว่า กาฬการณเป็นชื่อพระสุคตหนึ่งซึ่งพระพุทธรูปองค์ตรัส ณ พระอารามนี้

๑/๕๗๕

กาฬพุทธบริษัท : เป็นชื่อของพระอรหันต์ชาวลังการูปหนึ่ง ท่านถือกำเนิดในหมู่บ้านใกล้กับทักษิณศิริวิหารและมีความเกี่ยวพันกับครอบครัวของเสนามตี เมื่อเจริญวัยขึ้นได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธรูปศาสนาและศึกษาจนจบพระไตรปิฎก ครั้นจากนั้นท่านได้เดินทางไปในที่ต่าง ๆ เพื่อสืบหาอาจารย์ที่มีความรู้ เพื่อจะได้อ่านและนำนาปฏิบัติ และท่านได้เดินทางมาปฏิบัติธรรมที่ วาตกสถิตบรรพตวิหาร จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ วันหนึ่งขณะที่ท่านพักอยู่ในเจดีย์บรรพตวิหาร ได้ไปบูชาภัตตเจดีย์และนั่งพักนอนอยู่ที่โคนไม้ไผ่หนา (กาลอุทุมพร) พระภิกษุผู้ถืออินทพาคเป็นวัตรรูปหนึ่งได้ถามปัญหาท่านในกาฬการณสูตร ในขณะที่พระเจาคิสสระหรือสหราชคิสสระได้เสด็จมาประทับยืนฟังอยู่ตลอดทั้งคืน เมื่อพระเถระแสดงกาฬการณสูตรจบลงแล้ว พระเจาคิสสระทรงศรัทธาเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ถวายหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเกาะลังกาแก่พระสงฆ์

๑/๕๗๕ - ๕๗๕

ขอม : เป็นชื่อใช้เรียกตัวหนังสือเขมรว่า ตัวหนังสือขอมแต่ตัวหนังสือเขมรนั้น
 สืบมาจากตัวหนังสือขอมโบราณ เช่นเดียวกับตัวอักษรมอญ มีตัวอย่าง
 ปรากฏในศิลาจารึก เย ขมมา ฯลฯ ที่เรียกเขมรว่า ขอมก็มีบ้าง
 แต่มักเป็นเรื่องอยู่ในตำนานหรือในนิทานเป็นส่วนมาก แต่ชาวเขมร
 ไม่ปรากฏว่ารู้จักคำว่าขอม และไม่มีใช้ในภาษาเขมร ถ้าจะมีใช้บ้าง
 ก็เรียกเอาอย่างไทย

ส.ร.ท.๓/๑๔๕

คณฤศคคิศส : พระเถระเป็นชื่อของพระเถระรูปหนึ่งที่ท่านพระพุทธโฆษาจารย์ ย่องถึง
 ท่านในฐานะที่ท่านเป็นผู้อธิบายเรื่องโลกธาตุที่เรียกว่า คิศสสี่สัมมาสสี่

๑/๓๕๐

จักรวาล : เป็นชื่อของระบบสุริยจักรวาลมีกล่าวไว้ว่า จักรวาลหนึ่งยาวและ กว้าง
 กว้างกันละ ๒๐๓,๕๕๐ โยชน์ วัดโดยรอบได้ ๓,๖๑๐,๓๕๐ โยชน์
 (รวมเขาจักรวาล) ในจักรวาลนั้นมีแผ่นดินหนาได้ ๒๕๐,๐๐๐ โยชน์
 มีน้ำอยู่ใต้แผ่นดินลึก ๔๕๐,๐๐๐ โยชน์ มีลมอยู่ใต้ฟ้าที่ค้ำฟ้าสูงฟ้าได้
 ๕๖๐,๐๐๐ โยชน์มีเขาดีเนรุตประคองอยู่ ณ ท่วมกลาง มีเขา
 สัตบริภคทั้ง ๗ คือเขาบุคนธร เขาอินทร เขากรวิก เขาสุทัศน์
 เขาอัศกัธ ล้อมรอบเขาดีเนรุตนั้น ในระหว่างช่องว่างรอบหนึ่ง ๆ
 ซึ่งมีระยะห่างกัน (ซึ่งจะไกลกว่าต่อไป) แห่งภูเขาเขาทั้ง ๗ นั้น
 เป็นมหาสมุทร เรียกสี่พันครมมหาสมุทรมี ๗ ชั้น มีสีต่าง ๆ กันตามทิศ
 นำในสี่พันครมมหาสมุทรละเอียดยัง รอบนอกเขาอัศกัธออกไปกระทั่ง
 ถึงขอบในเขาจักรวาลเป็นทะเลน้ำเค็มเรียกมหาสมุทร มีสีต่าง ๆ กัน
 ตามทิศ มีทวีปใหญ่ทั้ง ๔ อยู่ในทิศทั้ง ๔ แห่งเขาดีเนรุต มีทวีปน้อย
 ๒,๐๐๐ แวกล้อมทวีปใหญ่ทั้ง ๔ มีมหาสมุทรทั้ง ๔ และมีเขาจักรวาล
 ล้อมรอบนอก

ส.ร.ท. ๕,

๑/๔๓๔

จาร : คือวิธีการเขียนหนังสือลงในใบลานในสมัยโบราณ สำหรับจารหลักธรรม คำสั่งสอนในทางศาสนา คำราชา คำราโหราศาสตร์ลोकฉิงวรรณคดี เก่าๆต่างๆ

สำหรับวิธีการจารนั้นมีขั้นตอนในการจารเริ่มตั้งแต่การเลือกใบลานที่จะนำมาใช้จารว่าลักษณะของใบลานที่ดีเป็นอย่างไร เช่น มีกล่าวไว้ในสารานุกรมไทย เล่มที่ ๘ หน้าที่ ๔๕๓๔ - ๔๕๔๑ ว่า คำนบนขณะที่อยู่ที่ต้นของลานคือหลังใบเรียกว่าหน้าเหนียว ทางอีสานเรียกว่า หน้าอ่อน หน้าตรงกันข้ามเป็นท้องใบเรียกว่า หน้ากรอบทางอีสานเรียกว่า หน้าแก่ ใบลานสำเภารูปที่วางขายในท้องตลาดมี ๕ ชนิดเรียกว่า หมายถึงเมื่อเติมเลขอะไรลงไปจะเป็นหมายนั้น เช่น หนึ่งหมายถึงห้าหมาย ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการกำหนดราคาและการใช้ด้วย เช่น หมายห้าใช้จารหนังสือที่เป็นคำราชาเพราะเป็นลานขนาดใหญ่ เรียกกันพิเศษว่า ลานมูล จารด้วยอักษรตัวใหญ่หน้าละ ๓ บรรทัด เป็นต้น จำนวนลานที่ซื้อขายกันเรียกว่า กัฏ กับหนึ่งมีประมาณ ๔๐๐ - ๕๐๐ ใบ ขนาดของลานมีขนาดกว้างที่สุด ๕.๖ ซม. ขนาดที่กว้างน้อยที่สุด ๕ ซม. ส่วนยาวจะมีประมาณ ๕๐ ซม. ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ซึ่งเป็นขนาดธรรมดา ส่วนขนาดยาวมี ๒ ขนาดคือ ขนาดธรรมคายาว ๕๐ ซม. ขนาดสั้นจะยาวเพียง ๓๐ ซม. เท่านั้น เวลาจารนิยมจารได้บรรทัด เมื่อจารจะเรียกเป็นฉบับต่างๆกันออกไปตามลักษณะของการจาร ดังนี้

๑. ฉบับทองที่หมายถึงฉบับที่เมื่อขั้วรักก็แล้วก็ลงรักน้ำเกลี้ยงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อแห้งจึงเอาทองคำเปลวมาปิดลงบนพื้นรักนั้นทั้ง ๒ ด้าน
๒. ฉบับล่องซาคหมายถึงฉบับที่แบ่งใบลานออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนหัว - ห้ายให้เป็นส่วนของซาค ตอนกลางเป็นส่วนของทอง บางที่เรียกรวมกันว่า คีทองล่องซาค

ส่วนการนับผูกลานนั้น นับเฉพาะใบลานที่มีตัวหนังสือ ๒๔ ลาน เรียกว่าหนึ่งผูก และหนึ่งผูกมี ๒ อังกาๆละ ๑๒ ลาน

เชียงใหม่ : เป็นชื่อของจังหวัดทางภาคเหนือของไทย เคยเป็นราชธานีของแคว้น
 ลานนาไทยในสมัยโบราณ พงศาวดาร โยนกกล่าวไว้ว่า พระยาเม็กราย
 แห่งราชวงศ์เม็กรายได้สร้างเมืองขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๔๓๕ และได้ทรง
 อัญเชิญพระเจ้ารามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัยและพระยาจำเมืองแห่งพะเยา
 ไปช่วยแนะนำเลือกหาสถานที่ที่จะสร้างเมือง และได้เชิญอัญเชิญ
 ทางใต้ของซากเมืองเก่า ซึ่งเคยเป็นเมืองระมิงในสมัยเจ้าอนุวงศ์
 แห่งกรุงพุกาม ไค้ขนานเมืองที่สร้างใหม่นี้ว่า นครศรีนครสิงห์เชียงใหม่
 ไค้มีกษัตริย์ปกครองยดัดเปลี่ยนราชวงศ์กันเรื่อยมา จนถึงพ.ศ. ๒๓๑๗
 พระเจ้ากรุงธนบุรี ยกทัพไปตีเชียงใหม่ได้ และนำเข้ามารวมไว้ใน
 พระราชอาณาจักร จนรวมเข้าทุกวันนี้

ปัจจุบันเชียงใหม่เป็นเมืองสำคัญทางภาคเหนือของไทย จัดเป็น
 ศูนย์กลางในทุก ๆ ด้านของภาคเหนือ มีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็น
 สถาบันอุดมศึกษา เชียงใหม่แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๗ อำเภอ
 ระยะห่างจากกรุงเทพมหานคร ๔๐๘ กิโลเมตร และมีอาณาเขต
 ดังนี้ ทิศเหนือจรดประเทศพม่า ทิศตะวันออกจรดเชียงใหม่ลำปาง
 ทิศใต้จรดลำพูน ทิศตะวันตกจรดแม่ฮ่องสอน

ส.ร.ท. ๑๑/๒๕๓๗ - ๒๕๔๔

ตามพินธุภิกะ : เป็นชื่อของประเทศศรีลังกาในสมัยโบราณ บางทีก็เรียกว่าลังกาทวีป
 บ้าง ลีลลทวิปบ้าง ตามพินธุภิกะ ในหนังสือศาสนสัมพันธ์เขียน
 เป็นตามพินธุทวีป ในสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานเขียน
 เป็นตามพินธุ แต่คำว่าพินธุมีพยางค์เต็ม ซึ่งหมายถึงคนชาวประเทศ
 ลังกา แต่คำเหล่านี้ทั้งหมดเป็นชื่อของประเทศศรีลังกาคั้งแต่สมัย
 เริ่มแรกจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ แต่ในสมัยนั้นหมายถึงเอาดินแดน
 ส่วนหนึ่งของประเทศศรีลังกาในปัจจุบันเท่านั้น คือหมายถึงเอาดินแดน
 ส่วนที่เป็นดินแดนและสี่แคว เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกหรือตะ
 วันตกเฉียงเหนือของประเทศศรีลังกา เพราะเกิดจากความเข้าใจระ
 หัยของเจ้าชาวยุโรป ผู้เป็นบรรพบุรุษของศรีลังกา ซึ่งแดนเรื่อมาขึ้นบก

ที่นั่น ทรงนั่งพิงมณเฑาะว์พระหัตถ์ยกพิศนิน จนเฝ้าพระหัตถ์แดง
ส่วนที่เรียกกันว่า สี่หลทวิป เปรยจะว่า เจ้าชายวิชัยสิขีเชื้อ
สาธมาจากสี่หลทุมาร หรือสี่หลทุมาร โอรสของพระนางสุปปเทวี
ผู้มีราชสิทธิ์เป็นสวามี

ประเทศศรีลังกานอกจากจะเรียกชื่อต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว
ยังเรียกชื่อแตกต่างออกไปตามบุคคลตามสมัย เช่น สมัยพระพุทธเจ้า
ทรงพระนามว่ากกุสันธะ เรียกกันว่า "โอชทวิปะ" หรือ "โอชทวิป"
ในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า โทณาคณน์ เรียกกันว่า
"วรทวิปะ" ในสมัยพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ เรียกกันว่า
"มันทวิปะ" ส่วนในสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมะ เป็นที่ตั้งของเมืองอ
นุราธบุรี จัดเป็นปฏิรูปประเทศหรือสมัยประเทศ ชาวกรีกและโรมัน
เรียกประเทศศรีลังกาในสมัยนั้นว่า คัมโปโรเนน

ส.ร.ท. ๑๓/๒๕๒๔ - ๒๕๒๕, ๑/๕๕๕

กิตติสมหาราช/ลัทธาติสสะ : คือกษัตริย์ของเกาะลังกา เมื่อประมาณก่อน ค.ศ.

๓๗ - ๕๕ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้ากากวมดิสสะมีพระ
เชษฐาพระนามว่า พุทธคามมีซึ่งมีพระชนมายุแก่กว่าพระองค์หนึ่งปี
เมื่อมีพระชนมายุได้ ๑๐ พรรษาได้ทำพิธีสาธนามกับพุทธคามมีผู้พระ
เชษฐาว่า จะไม่คิดร้ายแก่กัน ครั้นเมื่อพระเจ้ากากวมดิสสะผู้พระราช
มिकासวรรคตแล้ว ราชสมบัติจึงตกแก่พระเชษฐาตามหลักการสืบราช
สันตติวงศ์ แต่พระเจ้ากัสสปกษัตริย์ครุฑมีกลับไปครองเสียเอง
และย้ายราชธานีไปตั้งอยู่ท่าบถทิวาณี ทั้ง ๒ พันธจึงได้ประกาศ
สงครามกัน พระองค์กลับพ่ายแพ้ต่อพระเชษฐาจึงหนีเอาตัวรอด
ภายหลังไปคบกับพระภิกษุหนุ่มรูปหนึ่ง ทำกลอุบายให้พระองค์บรรทม
บนเตียงคลุมทิวาทำเป็นว่าได้สวรรคตไปแล้ว พระเจ้าพุทธคามมี
จึงกลับครองได้ แต่ก็ได้รับการอภัยโทษ

ภายหลังเมื่อพระเจ้าพุทธคามมีได้ชัยชนะเหนือเมืองอนุราธบุรี

แล้วพระเจ้าติสสะจึงได้เสด็จกลับไปครองที่ชาวบีภิก ต่อมาเมื่อพระเจ้าพุทธ
 ความนี้พระเจ้าเชษฐาสวรรคตแล้ว พระองค์จึงได้ครองราชย์สืบต่อกันโดยสมบูรณ์
 และได้ทรงเตรียมงานเพื่อสร้างพระสถูปที่พระเจ้าเชษฐาภิรมย์เริ่มไว้ก่อนที่จะสวรรคต
 พระองค์มีความยินดีมากในการที่จะสร้างมหาสถูปอันเป็นเครื่องหมายแห่งความ
 จึงมาไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการอุทิศให้กับพระเจ้าเชษฐาภิรมย์ นอกจาก
 นั้นยังได้สร้างโถงปราสาท ซึ่งในภายหลังได้ถูกไฟไหม้ได้รับความเสียหายมาก
 และยังทรงสร้างวิหารไว้ที่พระะหนึ่งโยชน์ ตามถนนสายอนุราธบุรี ไปยังที่ช
 ธานี และวิหารที่สำคัญมีดังนี้ ทักขิมาคีรี กัลลภเสนา กัมภกะ เปตัง
 ทวาริกะ เวลัฏฐิกะ พุพพลวาปีติสสะ ทูตีสสะกะ มาตุวิหารกะ และ
 ที่ธานี

พระเจ้าอัสสัมหาราชาทรงมีพระราชโอรส ๒ พระองค์ คือ สัตยติสสะ และ
 กุลณะ พระองค์ครองราชย์ได้ ๑๔ ปีก็สวรรคต เมื่อสวรรคตแล้วไปบังเกิด
 ในสวรรค์ชั้นดุสิต และจักได้เป็นพระอัครสาวกองค์ที่ ๒ ของพระศรีอริย
 เมตไตรย์ในอนาคต

๒/๓๓๕ - ๓๔๐

นาคเสน : เป็นชื่อของพระอรหันตสาวกองค์หนึ่ง ซึ่งมีชีวิตอยู่เมื่อประมาณปี พ.ศ.
 ๕๕๐ - ๕๕๐ ท่านเป็นบุตรพรานชื่อโสณุตตระ ในหมู่บ้านกัจจละ ก่อน
 บวชท่านมีความเชี่ยวชาญในพระเวทมาก ต่อมาท่านได้เข้าศึกษาในพระพุทธ
 ศาสนา โดยศึกษาพระพุทธรูปในสำนักของพระโรหณะและพระอัสสุตตะ
 แห่งวัคคินียเสนาสนะ ท่านได้เป็นพระโสดาบันในขณะที่ศึกษาอยู่ในสำนักของ
 พระอัสสุตตะนั่นเอง ภายหลังท่านได้เดินทางไปศึกษาอยู่กับท่านพระธรรม
 วัคคินีแห่งเมืองปาฏลีบุตร และได้เป็นพระอรหันตทัมม หลังจากที่เป็นพระ
 อรหันตแล้ว ก็ได้เดินทางไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งท่านได้เดินทางไปยังสังเขปบริเวณในสาครละ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ท่าน
 ได้พบกับพระเจ้านิโคต และได้โต้ตอบโต้หากัน จนสามารถทำให้พระเจ้า
 นิโคตเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และนำเพื่อประโยชน์ไว้กับพระพุทธศาสนา

นิเวศน์ : คือธรรมเป็นเครื่องกั้นมิให้บุคคลมรรฐความดี มีอยู่ ๕ ประการด้วยกัน คือ

- ๑. กามฉันทะ ความพอใจในกามคุณ ๕ มี รูป รส กลิ่น เสียง แลัมผัส
- ๒. พยาบาท ความมุ่งร้ายต่อผู้อื่น
- ๓. ดินมิทชะ ความง่วงเหงาหาวนอน
- ๔. อุทธัจจกุกกุจจะ ความพุ่งไปรับอารมณ์ ความรำคาญ อยู่นิ่งไม่ได้
- ๕. วิจิกิฉา ความไม่แน่ใจ ความสงสัย

ช.ก. ๘๒๓

ปาวาริยะ/ปาวาริกะ : เป็นชื่อของเศรษฐีแห่งกรุงโกสัมพี มีเพื่อนชื่อว่าโกสิละและอุกกุฎะ ทั้ง ๓ คนได้ชวนกันไปกรุงสวคัถิ์เพื่อนิมนต์พระพุทฺธเจ้าให้เสด็จไปกรุงโกสัมพี ทั้ง ๓ ได้สร้างวัดขึ้นคนละแห่งเพื่อปรับปรุงให้เป็นที่ประทับของพระพุทฺธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวก โดยเฉพาะเศรษฐีปาวาริยะได้สร้างวัดชื่อว่า อัมพวัน หรือปาวาริกัมพวัน หรือบางทีก็เรียกกันว่า ปาวาริการาม

ชื่อปาวาริยะนี้เป็นพระนามของพระราชา ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับนางป้อตยาปา พระนางถูกพระสวามีชื่อว่าพระเจ้าพละลอยเพไปในแม่น้ำ เสด็จมาพระเจ้านปาวาริยะ ชาวชีวิตไว้ และนำพระนางไปเลี้ยงไว้ในตำแหน่งพระมเหสี ส่วนพระเจ้าพละพอทราบข่าวเข้าก็ทรงดูพระเจ้านปาวาริยะจะทำสงคราม และเสนาบดีของทั้ง ๒ ฝ่าย จึงได้ตระเตรียมที่จะทำสงครามกัน เพื่อให้พระนางป้อตยาปาได้เป็นมเหสีของพระราชาทั้ง ๒ พระราชาทั้งจึงทรงต่อสู้กันมาจนหลังมาเป็นเวลานานถึง ๒ สัปดาห์

๒/๑๕๘

ไปกขรสาติ : เป็นพรหมณ์มหาศาลและเป็นผู้คงแก่เรียนคนหนึ่ง เขามีศิษย์มากศิษย์ที่สำคัญ เช่น วิชาเสฏฐะและอัมพภูริะ ภายหลังเขาได้ฟังกิติศัพท์ของพระพุทฺธเจ้า อยากจะทราบความจริงจึงได้ส่งอัมพภูริะไปเฝ้าพระพุทฺธเจ้าที่จอมมัจฉละ แต่ก็ไม่ไฉนเพราะอัมพภูริะผู้เป็นศิษย์ไปแสดงอาการดูหมิ่นพระพุทฺธองค์ ในตอนกลางคืนเขาจึงไปเฝ้าพระพุทฺธเจ้าด้วยตนเอง และได้ขอภัยแทนศิษย์ด้วย ภายหลังเขาได้นิมนต์พระพุทฺธเจ้าให้เสด็จไปฉันภัตตาหารที่บ้านของตน เพื่อจะได้มีโอกาสฟังธรรม ในที่สุดเขาก็ได้บรรลุพระโสดาบันและประกาศตนเป็นพระสาวกของพระพุทฺธเจ้า

เมื่อเขาไปประกาศตนเป็นพุทธสาวกแล้ว ก็ได้ช่วยเผยแพร่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น เขาได้ไปสอนพวกพรหมณ์ในเมณฑากูฐและในอิจจานังคละ เขาไปบรรยายโอปมัยสูตรและสุกคณิกสูตร

ไปกขรสาทิหราชอาณาจักรเหมือนคอกบัวขาว ผมสีเหมือนนิล ตาเหมือนคอกบัวสีน้ำเงิน ในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ เขาได้เกิดเป็นพรหมณ์เรียนจบไตรเพท รับหน้าที่สวดพระคัมภีร์และเป็นอนาถาจารย์ ย่อมรบทหาร เมื่อหมดอายุขัยแล้ว ไปบังเกิดในเทวโลก และเขารังเกียจที่จะเกิดในครรภ์ของผู้หญิง เมื่อหมดบุญในสวรรค์แล้ว จึงโคลงมาถือกำเนิดในคอกบัวในสระแห่งหนึ่งแห่งป่าหิมพานต์ คังนั้นเขาจึงได้ชื่อว่า ไปกขรสาทิ เพราะเกิดในคอกบัว ฤษีไปพบเข้าจึงไต่ถามมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมและสอนพระเวทให้ เขาเรียนจบไตรเพทและมีความเชี่ยวชาญมาก พระเจ้าปเสนทิโกศลมีรับสั่งให้เขารับราชการ และปรากฏว่าเขาเป็นที่โปรดปรานมาก พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงไต่พระราชาทานที่อยู่อาศัยชื่อว่า อุกกัฏฐาให้แก่เขา เขาจึงได้ใช้ชีวิตในพระราชาทานนั้นอย่างมีความสุขตลอดอายุขัย

๒/๒๘๖ - ๒๘๗

พระพมายุ : เป็นพรหมณ์ผู้คงแก่เรียนคนหนึ่ง มีความรอบรู้ในไตรเพท เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งเมืองมิลิลา เขาได้ทราบกิตติศัพท์ของพระพุทธเจ้าเมื่อเขามีอายุถึง ๑๒๐ ปีแล้ว เขาต้องการจะทราบความจริงเกี่ยวกับมหาปุริสลักษณะของพระพุทธเจ้า เขาจึงได้ส่งอุตรระผู้เป็นศิษย์ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อตรวจดูพุทธลักษณะดังกล่าว อุตรระมาพบได้ใช้เวลาในการสังเกตนานถึง ๗ เดือน จึงกลับไม่แจ้งผลของการพิจารณาให้พรหมายูทราบ เขายินดีต่อพุทธลักษณะมาก และกล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้าอย่างมากภายหลังจากนั้นไม่นาน พระพุทธเจ้าได้เสด็จมากรุงมิลิลา และทรงประทับแรมอยู่ที่มหาเวฬุอัมพวัน เขาได้ส่งศิษย์ไปรับเสด็จ และภายหลังได้เข้าเฝ้าด้วยตนเองเพื่อทูลถามปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธรูป เมื่อการทอปัญหาจบลง จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธาหมอบลงกราบแทบพระบุคลบาทแล้วกล่าวสรรเสริญพระพุทธรูปของตนานาประการ พระพุทธเจ้าครีตสอนให้เขาค้นหาความหวังในตัวเองให้มาก และให้มีความกล้าหาญยิ่งขึ้น

เขาได้มีนัยพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ไปฉันภัตตาหารที่นั่นเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ หลังจากนั้นไม่นานเขาก็เสียชีวิตเมื่ออายุได้ ๑๒๐ ปี พระพุทธเจ้าทรงทราบ

ข่าวการสิ้นชีวิตของเขาแล้ว จึงตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ว่า พระนาคพราหมณ์มิได้ตายเปล่า เพราะเขาได้เป็นพระอนาคามีไปแล้ว

๒/๓๓๓ - ๓๔๐

พาดุล, พระเถระ : เป็นบุตรของเศรษฐีแห่งกรุงโกสัมพี เมื่อคลอดได้ ๕ วัน พวดฤทธิโกทำพิธี โยนนมไฟ และนำไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา ปลาไค้ชุปเข้าไปในท้องโดยสำคัญว่าเป็นเหยื่อ ชาวประมงจับปลาไค้พบทารกอยู่ในท้อง จึงนำไปขายให้แก่เศรษฐีเมืองพาราณสีเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม

ต่อมาบิดาเดิมแห่งกรุงโกสัมพีทราบข่าวจึงไปขอบุตรคืน แต่เศรษฐีกรุงพาราณสีไม่ยอมให้ พระเจ้ากรุงพาราณสีจึงตัดสินให้ทารกอยู่ในความคุ้มครองของเศรษฐีทั้ง ๒ ตระกูล ทารกนั้นจึงได้ชื่อว่า พาดุลกุมาร เป็นผู้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง ภายหลังเขาได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เกิดความเลื่อมใสและได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา บำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วันจึงได้บรรลุอรหัตผล เป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยจักษุ ๔ และเป็นผู้ที่ไม่มีโรคภัยใคร่มาเบียดเบียน จึงได้รับการยกย่องจาก พระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าพระสาวกทั้งหลายในความเป็นผู้ไม่มีโรค ท่านนิพพานเมื่ออายุได้ ๑๖๐ ปี

ส.ร.พ. ๑๖/๓๐๓๓ - ๓๐๓๔

โพธิปักขิยธรรม : คือธรรมอันเป็นฝ่ายเพื่อการตรัสรู้ มี ๓๗ ประการ คือ

- ๑. สติปัฏฐาน มี ๔ คือ กายานุปัสสนา เวทนानุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และ ชัมมานานุปัสสนา
- ๒. สัมมปธาน มี ๔ คือ สังวรปธาน ปหานปธาน ภวานาปธาน และอนุรักษนาปธาน
- ๓. อิทธิบาท มี ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา
- ๔. อินทรีย์ ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา
- ๕. โพชฌงค์ มี ๗ คือ สติ ชัมมวิจยะ วิริยะ ปิที ปัสสัทธิ สมาธิ และอุเบกขา
- ๖. มรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

มหากัสปะ, พระอริยะ : เป็นชื่อของพระเถระผู้ทรงความรู้ ท่านเป็นบุตรของกนิษฐาภรณ์ กัสปะโคตร ในตำบลมหาวิคิตคามแห่งกรุงราชคฤห์ เดิมท่านชื่อว่า ปิณฑลิ เมื่ออายุ ๒๐ ปีได้สมรสกับนางกัทธาปิลานี ซึ่งเป็นธิดาของพระอาทิตย์โคตรแห่งเมือง - สาคสมนครแคว้นมคธ แต่ทั้ง ๒ ไม่มีบุตรธิดาด้วยกัน เมื่อมีความรักของทั้ง ๒ ฝ่ายถึง แก่กรรมแล้ว ทั้ง ๒ มีความเห็นพ้องต้องกันว่า การอนุครองเรือนต้องนั่งคอยนับมาปี เพราะการงานที่คนอื่นทำไม่ได้ จึงชวนกันสละสมันต์ออกบวช และแยกย้ายจาริกไป ตามลำพัง

ต่อมาปิณฑลิพระภรรยาได้พบพระพุทธรูปประทับอยู่ใต้ร่มไม้ไทรชื่อว่า พุทฺธกนิโครธ ซึ่งอยู่ระหว่างกรุงราชคฤห์กับนาลันทา เกิดความเลื่อมใสและยอมรับเอาพระพุทธรูปเป็นศาสดา ทุกข้อพระพุทธรูปสมมติเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เมื่อท่านบวชแล้ว พระพุทธรูปได้ประทานพระโอวาทแก่ท่าน ๓ ข้อ ท่านได้รับพระพุทธรูปโอวาทไม่ศึกษา เล่าเรียนและบำเพ็ญอยู่ไม่นานก็บรรลุพระอรหัตผลในวันที่ ๔ ของการอุปสมบท

ท่านพระมหากัสปะถือคุณทั้ง ๓ อย่าง คือ ๑. ทรงบำเพ็ญกุศลเป็นวัตร ๒. เทียบนิมิตบาทเป็นวัตร ๓. อยู่เป็นวัตร พระพุทธรูปทรงยกย่องท่านว่าเป็น ยอดแห่งภิกษุทรงสูงสุด และทรงเสกเปลี่ยนมาสังฆาฏิกกับท่าน ท่านไม่ชอบสังฆาฏิก เพราะว่าภิกษุรุ่นหลังสอนยาก เหตุนี้เองท่านจึงไม่ชอบ มีแต่ธรรมภาษิตจากการสนทนาธรรมระหว่างพระอริยสาวกต่าง ๆ เท่านั้น ท่านมีชีวิตมาจนถึงสมัยหลังพุทธปรินิพพานเป็น พระสาวกที่มีความสำคัญมากในค่อนหลังนี้ ท่านได้เป็นประธานของฝ่ายสงฆ์ในการทำ ประชุมสังคายนาพระธรรมวินัย ซึ่งถือเป็นแบบอย่างการทำสังคายนาในครั้งต่อมา ท่าน นิพพานเมื่อมีอายุได้ ๑๒๐ ปี

ศ.ว.พ. ๒/๑๐๑๕ - ๑๐๒๑

ราชคฤห์ : เป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธในสมัยพุทธกาล โดเม็พระเจ้าพิมพิสารทรงปกครอง จึงเป็นเมืองที่พระเจ้านันคชาตุและโควินท์พราหมณ์สร้างขึ้น เมืองนี้เรียกอีกชื่อหนึ่ง ว่า เบตทกรีนคร เพราะมีภูเข้าง ๕ ล้อมรอบ คือ ภูเขาเวปุล เวภาร บันฑุ คิชฌ - ภูฏ และอิสสิคิลี จึงเป็นสถานที่แห่งแรกที่พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานลงในโลก เพราะ พระเจ้าพิมพิสาร ได้นำพลกนิกร ของพระองค์เป็นจำนวนมากมาปฏิบัติตนนับถือพระพุทธ - ศาสนาอย่างเป็นทางการ เป็นเมืองที่ได้นำเป็นวัดขึ้นเป็นครั้งแรกในพระพุทธศาสนา คือ

วัดเวฬุวันมหาวิหาร ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารได้สร้างถวายพระพุทธเจ้า และเป็นเมือง
ที่พระพุทธองค์โคจรเสวยกฐิน ๒ อังคก

ล.จ. ๓๕๒, ส.ท. ๑/๒๕, ป.จ. ๒/๑๓๕, ส.ป. ๑/๓๓๗, ๒/๓๒๑ - ๓๒๔
ล.จ. : เป็นชื่อของกษัตริย์เมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๑๕๕๕ - ๒๐๓๐ พระองค์เป็นพระราช
โอรสของพญาสามฝั่งแกนกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนาไทย เชียงใหม่ พญาสามฝั่งแกนมีพระราช
โอรส ๑๐ พระองค์ต่างพระอัยยิกาด้วยกัน พระเจ้าดละเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๖ พระ
ราชบิดาโปรดให้ไปครองเมืองพร้าววังหิน แต่ไปทรงครองอยู่ได้ไม่นาน ไปทรงกระ
ทำความผิดทางอาชญากรรมถึงถูกเนรเทศไปอยู่เมืองยวมไต๋ ภายหลังมีอำนาจยึดชื่อ สาม-
ฝั่งแก้วยกย่องให้เป็นกษัตริย์สมมติให้ และนำพระองค์ไปซ่อนไว้ในเมืองเชียงใหม่ ในขณะที่
ที่พญาสามฝั่งแกนไปอยู่ที่เวียงเจ็ดลิน พระองค์จึงส่งคนไปลอบเผาเวียงเจ็ดลิน
แต่พญาสามฝั่งแกนพลอยตาย และเสด็จกลับมาประทับในเมืองเชียงใหม่ แต่ถูก
พระเจ้าดละจับได้ทรงบังคับให้สละราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๑๕๕๕ ซึ่งขณะนั้นพระเจ้าดละ
มีพระชนมพรรษา ๓๔ พรรษา เมื่อโคจรอภิวาดพระสมมติแล้วทรงพระนามว่า พระมหา-
ศรีสุธรรมไตรโลกราช และได้ส่งพระอัครมเหสีไปควบคุมไว้ที่เมืองลาค และสวรรคต
ที่นั่น พระเจ้าไตรโลกราชได้ท้าวขัติยวงศ์พระอัครมเหสีในปี พ.ศ. ๑๕๕๐
ณ ป่าแดงหลวง และได้สร้างสถูปเก็บพระอัฐิไว้ในที่นี้ด้วย เมื่อพระอัครมเหสีสิ้นพระชนม์
ก็ได้ถวายพระเพลิงและบรรจุพระอัฐิไว้ในสถูปที่ขัติยวงศ์นี้ด้วย

พระเจ้าไตรโลกราชทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความสามารถมาก อำนาจของเชียงใหม่
จึงแผ่ไปทั่วบรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านนาไทย นอกจากนั้นพระองค์ยังมี
มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น เช่นใน พ.ศ. ๑๕๕๕ ได้ขุดถ้ำ
๕๐๐ รูปในจุดที่สามแม่แก้ว พ.ศ. ๑๕๕๕ สร้างวัดชื่อ อโศการามวิหาร พ.ศ. ๑๕๕๕
สร้างวัดโศการามวิหาร (วัดเจ็ดยี่เจ็ดยอด) พ.ศ. ๒๐๒๐ ให้พระพุทธรูปพระเจ้า
มีพระบรมหิตมหาเถระเจ้าอาวาสวัดป่าตาล ทำสังคายนาที่วัดโศการาม พ.ศ. ๒๐๒๒
โปรดให้ขุดถนนหนทางไปถวายแม่โลหปราสาท รัตนมณีเจดีย์ที่ประเทศลังกา และ
ได้ปฏิสังขรณ์วัดเจ็ดยี่เจ็ดยอดเป็นการใหญ่ ส่วนพระองค์เองก็ได้สละราชสมบัติออกผนวช
เป็นการชั่วคราว หลังจากที่ปลงพระศพพระอัครมเหสีแล้ว โดดยมีพระมหาญาณมงคลเถระ

เป็นอุปถัมภ์และมีพระอุทิศยกที่ดินเป็นพระกรมาจาชาวยุ
 พระเจ้าทีโลกราชได้มีการเฉลิมพระนามว่า พระเจ้าศิริธรรม
 จักรวดีโลกราชมหารมณราช พระเจ้านครพิงค์เชียงใหม่ เสด็จ
 สวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๐ หลังจากที่ครองราชนานถึง ๔๔ ปี ขณะที่มี
 พระชนมายุได้ ๗๕ พรรษา
 ส.ร.ท. ๑๑,๑๓/๒๕๓๗ - ๒๕๔๔,๓๘๓๘ - ๓๘๔๕

โลก ๓ :

โลกคือสิ่งที่มีของสลาย คือ แปรปรวนเปลี่ยนแปลงและดับไป โลกแบ่ง
 ออกเป็น ๓ คือ

๑. โอกาสโลก หมายถึงพิภพอันเป็นที่อาศัยซึ่งวิจิตร ไปด้วย
 อากาศต่างๆ เมื่อรวมเข้าโดยลักษณะตามพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธ
 เจ้าทรงแยกออกเป็น ๔ ลักษณะ คือ

- ก. ปฐวีชาคร มีลักษณะแข็ง
- ข. อาโปชาคร มีลักษณะไหลซึมซาบเป็นไอได้
- ค. เตโชชาคร มีลักษณะอุ่นร้อน
- ง. วาโยชาคร มีลักษณะพัดไปพัดมาขึ้นลง

๒. สังขารโลก หมายถึงส่วนหนึ่ง ๆ หรือเป็นเอกเทศของ
 โอกาสโลกที่แยกออกมา เช่น ภูเขา จอมปลวก มนุษย์ ต้นไม้ เป็นต้น
 สังขารโลกแบ่งออกเป็น ๒ คือ

ก. อนุปาทินนสังขาร คือส่วนที่ไม่มีผู้ครอง ไม้รู้เป็น
 ไม้ตาย

ข. อุปาทินนสังขาร คือส่วนที่มีผู้ครอง ไม้รู้ตาย

๓. สัตว์โลก หมายถึงผู้ครองสังขาร คือผู้สิ่งอาศัยอยู่ในรูปสังขาร
 ทำอนุปาทินนสังขารให้เป็นอุปาทินนสังขารขึ้นชั่วคราว

วิชาชา : คุณาสีกานูมีศรัทธาอันแรงกล้าในพุทธศาสนา เป็นศิษย์ของพระอัครมุนี
และนางสมณาแห่งเมืองสาเกต นางไคยรรดูโสตามันตั้งแต่อายุได้ ๗ ขวบ
ไคยรร สกกับคุณนุกุมาร บุตรชายของมุนีการ เสดรมุนีแห่งกรุงสาวัตถี เจ้าของ
เครื่องประดับชื่อมหาลาภปราศรัยราคา ๕ โกฎิ มีกำลังมากเท่ากับ
ช้างราว ๕ เชือก ยลประภอมตัวเมตถกัลยาณี แม้ว่าจะมีอายุถึง ๑๒๐ ปี
ก็ยังคงเหมือนสาวรุ่นอายุ ๑๖ ปี

นางไคยมีบทบาทในทางพุทธศาสนา มาก เช่น นางไคยูลขอพรจาก
พระพุทธเจ้า ๔ ข้อ มีข้อหนึ่งที่เป็นแบบอย่างการถวายผ้าอาบน้ำฝุ่นแก่
สงฆ์ และชาวพุทธไคยถือเป็นประเพณีมาจนครบทุกวันนี้

ส.ร.ท. ๒๑/๕๐๓๑ - ๕๐๓๔

เวทนา : คือการเสวยสุขและทุกข์หรือไม่สุขไม่ทุกข์ เวทนามี ๓ คือ สุขเวทนา
ทุกข์เวทนา อหุขมสุขเวทนา

น.ว. ๕๑

สันตติ : เป็นชื่อของเสนาบดีแห่งกรุงสาวัตถี เขามีความสามารถใฝ่การรบมาก
ครั้งหนึ่งเขาไคยรร พระเจ้าศีกมา พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพอพระทัย
ในตัวเขามาก จึงมอบราชสมบัติให้เขาครอง ๗ วัน พร้อมกับมอบหญิง
นักพ่อนักฆ่าให้ด้วย เขาไคยรรเมาตลอดทั้ง ๗ วัน ในวันที่ ๗ เขาไคย
รรกับเครื่องแต่งตัวเต็มยศ และช้างออกไปเพื่อเล่นน้ำ พอตีพบกับ
พระพุทธเจ้าในระหว่างทาง และไคยรรทำความเคารพในขณะที่อยู่บนหลังช้าง
พระพุทธเจ้าทรงแสร้งพระโอษฐ์แล้วเสด็จผ่านไป พระอานนทูปถัมภ์ถึง
เหตุที่ทรงแสร้งพระโอษฐ์ พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า สันตติมหาอำมาตย์จะได้
เป็นพระอรหันต์และจบปรีนิพพาน

๒/๑๐๒๓ - ๑๐๒๔

สาวักดิ์ : เป็นเมืองหลวงของแคว้นโกศลในสมัยพุทธกาล เคยเป็นที่อยู่ของสาวักดิ์
หรือเป็นเมืองที่มีสรรพทรัพย์ทุกอย่าง เป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ในเมืองนี้มากกว่าเมืองใด ๆ
คือพระองค์จำพรรษาในเมืองนี้นานถึง ๒๕ ปี โดยแบ่งออกได้ดังนี้

๑. ประทับที่พระเชตะวันมหาวิหารของอนาถปิณฑิกะเศรษฐี ๑๕ พรรษา

๒. ประทับที่วัดกุฬารามของนางวิสาขามหาอุปาสิกา ๖ พรรษา
เป็นเมืองที่ใหญ่กว่านครสุครมาถมาย ถึงหลักฐานที่ขึ้นกับของพระสูตรว่า
เอวมเม สุตฺถิ เอกํ สมมํ ภควา สสาวักิยํ วิหารกิ นมฺวาเนนเมืองที่
พระพุทธศาสนาได้ฝังรากลงอย่างมั่นคง

สุ.จิ. ๔๔๐, ป.ข. ๑๒๒, ป.สุ.๑/๔๑ - ๔๒, ส.ร.ท.๒๒/๔๓๕๒

สิงห์รววิหาร : เป็นชื่อของวัดในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถานที่ประติษฐานพระพุทธสิหิงส์
องค์หนึ่งซึ่งสร้างจากประเทศลังกา เมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๐ โดยพระสงฆ์
ชาวลังกานำมาที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. ๑๔๓๕ เจ้าเมือง
นครศรีธรรมราชได้จำลองไว้องค์หนึ่ง ส่วนองค์จริงพอขุนรามคำแหงได้
อัญเชิญขึ้นไปไว้ ณ กรุงสุโขทัย พ.ศ. ๑๙๑๒ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑
(พระเจ้า) อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่กรุงศรีอยุธยา ครั้น พ.ศ. ๑๙๒๙ เจ้ามหา
พรหมบุตรองค์เมืองเชียงใหม่เป็นพระอนุชาของพระเจ้าเกื้อหนา ได้ขอพระ
พุทธสิหิงส์จากพระยาอภัยภูธรซึ่งเป็นข้าหลวงเดิมของพระรามคำแหงขณะนั้น
ครองเมืองกำแพงเพชร ไปประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงใหม่ และได้จำลอง
ไว้อีกองค์หนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๕

ภายหลังพระเจ้าแสนเมืองมา โอรสพระเจ้าเกื้อหนาได้อัญเชิญไปประ
ดิษฐาน ณ วัดศิโยนหรือวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ในสมัยที่พระเจ้า
ไชยเชษฐาแห่งหลวงพระบางมาครองอาณาจักรล้านนา เมื่อเสด็จกลับหลวง
พระบางก็ได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงส์พร้อมพระแก้วมรกตไปถวาย แต่พระเจ้า
เมกุฏิบุตรองค์เชียงใหม่องค์ต่อมาทวงคืนพระพุทธสิหิงส์คืนมาได้

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชยกทัพไปรบพม่าและตีเชียงใหม่ได้ พระองค์ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์กลับกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๕ แต่พอถึงปี พ.ศ. ๒๓๑๐ คราวที่ไทยเสียกรุงเทพฯให้แก่พม่าในครั้งที่ ๒ ในสมัยพระเจ้าเอกทัศ ชาวเชียงใหม่ซึ่งถูกพม่าเกณฑ์ให้มาตีกรุงเทพฯ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์กลับไปเชียงใหม่อีกครั้ง ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทได้ทรงขอพระพุทธรูปสี่องค์จากพระเจ้ากาวิละเจ้าเมืองเชียงใหม่ มาประดิษฐานไว้ที่วังหน้า คือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในปัจจุบันจนครบเท่าทุกวันนี้

พ.น. ๒๓๕

สุวรรณภูมิ : คือดินแดนอาณาบริเวณตั้งแต่ประเทศพม่าถึงประเทศเวียดนาม และตั้งแต่พม่าไปจนถึงแหลมมลายู หรือดินแดนแคว้นระหว่างอินเดียนับถึงจีนทั้งหมด ซึ่งเรียกกันว่าอินโดจีน พระโสมกับพระสุทนต์ระไคน้ำพระพุทธรูปศาสนาเข้าเผยแพร่ในสุวรรณภูมิ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ปฐมในปัจจุบัน เพราะมีพระสถูปใหม่เป็นหลักฐาน เขาใจกันว่า เป็นเจดีย์องค์แรกที่สร้างขึ้นในดินแดนแถบนี้ จึงเรียกกันว่า ปฐมเจดีย์เมื่อชาวเมืองต้องละทิ้งเมืองเดิมไปสร้างเมืองใหม่ทางเหนือขึ้นไป ไคน้ำชื่อเมืองนี้ไปเรียกชื่อเมืองใหม่ว่า "สุวรรณ" ต่อมาเมื่อจำเป็นต้องย้ายเมืองมาสร้างใหม่ทางใต้ก็ได้อัญชื่อของเมืองใหม่เป็นภาษาไทยว่า "อุทอง"

ส.ร.พ. ๒๓/๔๔๓๐ - ๔๔๓๑

โสมะ : เป็นชื่อของพราหมณ์คนหนึ่ง ได้กลางสรรเสริญพระพุทธรูปจากภาค ๔ บท และเต็มจะไม่เข้าถึงทุกคติเลยถึง ๕๕ กัณฑ์ และบางแห่งบอกว่าเป็นเสนาบดีคัลป์ของพระเจ้ามนเรศ และบางทีก็เรียกกันว่า มหาโสมะ

PPN. ๒/๑๒๕๐ - ๑๒๕๑

สวนขวัญ : เป็นชื่อของวัดในจังหวัดเชียงใหม่ มีชื่อสามัญว่า วัดคำหนัก สร้างในสมัย
ของพระเจ้าเมืองแก้ว ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๓๕ - ๒๐๖๖ โดยที่พระเจ้าเมืองแก้วโปรด
ให้หรือพระราชทานที่ดินองค์หนึ่งในพระราชอาณาเขตเวียงแก้ว แล้วให้สร้างเป็นพระ
อาราม เพื่อเป็นที่จำพรรษาของพระสิริมังคลาจารย์ซึ่งเป็นพระราชาูปถัมภ์ของ
พระองค์ พระเถระผู้เฒ่าใจกว้างมีกริยาที่ประณีตไว้ วัดนี้ในสมัยจักร -
วาฬที่ป็นนี้เรียกว่า วัดสวนขวัญ

พ.ป. ๒๐๖๕

อนุช,พระเถระ : เป็นชื่อของพระเถระพุทธสาวกคนหนึ่ง ท่านเป็นโอรสของพระเจ้า
อมิตโชนะ พระอนุชาของพระเจ้าสุทโชนะพุทธบิดาแห่งศาสนาพุทธในศาสนา
ท่านเป็นอนุชาของพระเจ้ามณฑลนามะ ออกบวชในกรณีเดียวกับพระอานนท์
หลังจากที่ท่านได้บวชแล้วท่านได้เรียนกับมีฐานจากท่านพระสารีบุตรเถระ และ
ไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ที่ป่าจันทน์ในเจดีย์รัฐ ไคร้บรรพชิตที่ดัดแปลงใน
พรรษานั้นนั่นเอง ภายหลังจากท่านได้รับการยกย่องว่าเป็นยอดในทางทิพยจักขุ

ในไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า ท่านถือการไม่นอนเป็นเวลาถึง ๕ ปีและใน ๒๕ ปี
ตอนท่านไม่หลับเลย และไม่ยึดท่านเป็นภคินี ท่านเป็นผู้ที่ไม่เคยขาดการ
พรองในสิ่งที่ท่านต้องการเลย ทั้งนี้เนื่องมาจากผลของการถวายทานในอภิศาติ
แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระนามว่า อุปริกฐะ และได้ถึงความปรารถนาไว้ในครั้ง
นั้นว่า ขอให้ใครสักคนว่า ไม่มีเลย เกิดมาในชาติสุดท้ายนี้เมื่อท่านได้ยิน
คำว่า ไม่มี ท่านจึงไม่เข้าใจความหมายของคำนั้น

เมื่อพระพุทธรูปที่เมืองกุสินารา ท่านได้ทำหน้าที่แจ้งข่าวการ -
ปริณิพพานของพระพุทธเจ้าให้ที่ประชุมของพุทธบริษัททราบทุกราย ท่านได้ปลอบ
โยนพุทธบริษัทเกี่ยวกับความเป็นธรรมคาของสังขาร นอกจากนั้นท่านยังได้เป็น
ที่ปรึกษาของพวกเจ้ามัลลแห่งเมืองกุสินาราเกี่ยวกับการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ

ในการทำปฐมสังคายนา ท่านได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญและได้รับมอบภาระ
ให้เป็นผู้สอบทานอังคุตตรนิกาย ท่านมีพยานเมื่ออายุได้ ๖ ปี ที่เวฬุคามแคว้น
วัชชี ไคร้ร่มเงาของกอไม้ไผ่

อรรถกถา : เป็นชื่อของคัมภีร์ภาษาบาลีประเภทที่อธิบายพระพุทธรูป หนังสือภาษาบาลี
แบ่งออกเป็น ๔ ชั้น คือ

๑. บาลี หมายถึงคำที่เข้าใจกัน เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปโดยตรง
ซึ่งพระพุทธรูปเจ้าโคตรัสไว้ในที่ต่าง ๆ

๒. อรรถกถา เป็นหนังสือหรือคัมภีร์ที่อธิบายพระพุทธรูปในข้อหนึ่ง
ให้พิสดารออก เพื่อให้เข้าใจพระพุทธรูปง่ายขึ้น

๓. ฎีกา เป็นหนังสือที่อธิบายอรรถกถา หรือบางที่อธิบายทั้งบาลี
ทั้งอรรถกถาควบกันไป เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นไปอีก

๔. สัททวิเศษ เป็นหนังสือประเภทอธิบายคำศัพท์ หรือไวยากรณ์
ในภาษาบาลี ซึ่งเรียกกันว่าบาลีไวยากรณ์

ส.ร.ท. ๑๑/๖๘๘๒

อานนท์ : เป็นชื่อของพระเถระพุทธอุปัฏฐาก ท่านเป็นพระโอรสของพระเจ้า
อมิตोทนะ พระอนุชาของพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา ท่านเป็นสหชาติ
กับพระพุทธรูปเจ้า และได้ออกบวชในพระพุทธศาสนาตามคำชักชวนของพระ
อนุชเถระ เพื่อจะแก้คำวิพากษ์วิจารณ์ที่ว่า พวกสักกยคงจะไม่เป็น
ชาติกับพระพุทธรูปเจ้า จึงไม่มีใครออกบวชตามเสด็จ ท่านจึงได้เข้าไปเฝ้า
พระพุทธรูปเจ้าทูลขอบรรพชาอุปสมบท ที่ณูนียอัมพวัน แคว้นมัจฉะ

หลังจากที่ท่านได้อุปสมบทแล้ว ได้ไปศึกษาธรรมในสำนักของพระ
ปัญจมนคานิมุตเถระ และไม่นานก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน ท่านได้รับ
เป็นพุทธอุปัฏฐากในพรรษาที่ ๒๐ ของพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่มีผู้ใด
เป็นพุทธอุปัฏฐากเป็นการประจำแน่นอน ท่านมีความรอบคอบมาก ถิ่นที่รับ
ทำหน้าที่นี้ ท่านได้ทูลขอพรจากพระพุทธรูปเจ้า ๘ ประการ เพื่อเป็นการป้องกัน
ตัวท่านเอง คือ

- ๑. จะไม่ประหารชีวิตสัตว์ที่พระองค์ได้แล้วแก่ข้าพระองค์
- ๒. จะไม่ประหารบิดามารดาที่พระองค์ได้แล้วแก่ข้าพระองค์
- ๓. จะไม่ไปรบกวนข้าพระองค์ในที่ประทับของพระองค์

๔. จะไม่ทิ้งพาข้าวพระองค์ไปในที่พระองค์ทรงประทับนอนแล้ว

๕. ข้าไทพระองค์เสด็จไปสู่ที่ข้าพระองค์ประทับนอนแล้ว

๖. ขอให้ข้าพระองค์ได้พาพุทธบริษัท ซึ่งมาแต่ที่ไกลเพื่อเข้าเฝ้า

เฝ้าพระองค์ได้ในขณะที่มาแล้ว

๗. ข้าพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องโกนที่ลับหลังของ

ข้าพระองค์ ขอให้เสด็จมาศรีสอภพระธรรมเทศนามาเรื่องนั้นแก่ข้าพระองค์
ทุกครั้ง

ท่านไต่คำหน้าที่เป็นพุทธอุปัชฌาย์เป็นเวลาถึง ๒๕ ปี จนถึงพระพุทธรูป

เสด็จปรินิพพาน นับเป็นความประสงค์ของท่านเอง เพราะท่านไต่ความ
ปรารถนาตำแหน่งนี้มาเป็นเวลาถึงแสนปี ตั้งแต่สมัยพระปฐมพุทธสัมมา
สัมพุทธรูป

ท่านพระอรหันต์มีความจำดีมาก ท่านจึงได้รับการยกย่องจากพระพุทธรูป

เจ้าถึง ๕ อย่างคือ ๑. เป็นอายุยืน ๒. มีสติ ๓. มีคติ ๔. มีความเพียร
และ ๕. เป็นอุปัชฌาย์รูปแรก กล่าวกันว่าท่านจำพระพุทธรูปจนได้ถึง ๔๘,๐๐๐
พระธรรมขันธ์ ก็เว้นมาจากพระพุทธรูปองค์ ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เว้นจาก
เพื่อสัทธิบริกคิก ๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ท่านมีบทบาทอันสำคัญในการรวบรวม
รวมพระพุทธรูปจนได้เต็มหมวดหมู่ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับพระสูตร ท่านไต่พิจารณาเห็นอเนกโรหิตีเมื่อมี
อายุได้ ๑๒๐ พรรษา

น.ม.บ. ๓/๓๐๓ - ๓๐๖๔, ๑/๒๔๕ - ๒๖๔

อุคคเสน : เป็นชื่อของพระเถระพุทธรูปสาวกคนหนึ่ง ท่านเป็นบุตรชายของเศรษฐีแห่ง
กรุงราชคฤห์ วันหนึ่งท่านได้ไปดูการแสดงของนักฟ้อนประมาณ ๕๐๐ คน
ซึ่งแสดงให้พระราชาทอดพระเนตร ท่านพอใจในตัวของคุณสาวกนักทศสมณ
ในการ ยกย้ายมือและเท้าของนาง จนทำให้ท่านถึงกับหลงใหลและคิดว่า
ถ้าหากนางเสียแล้วท่านจะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ เมื่อกลับมาบ้านก็เข้าเฝ้าท่านที่
ไม่ยอมกินอาหาร บิณฑบาตอาหาร ขาวจึงเข้าไปปลอมโศกต่าง ๆ นานา

และรับว่าจะไปสู่ขอนางให้ให้ แต่บิดาของหญิงสาวนักพ่อนไม่ยอมให้
 ลูกสาวไปอยู่กับท่าน แต่มีเงื่อนไขว่า ให้ท่านไปอยู่กับนางไม่ว่าในที่ใด ๆ
 เขาจึงจะยอมยกลูกสาวให้จุดคเสน เศรษฐีก็ยอมปฏิบัติตาม ต่อมาท่านมีบุตร
 ด้วยกันหนึ่งคน ส่วนท่านเองก็ได้เรียนศิลปการหกดะเมฆเพื่อหาเงินมีความ
 เชี่ยวชาญ และติดตามนักพ่อนไปแสดงในที่ต่าง ๆ จนถึงกรุงราชคฤห์ และ
 ได้จักแสดงอยู่ที่นั่นถึง ๗ วัน ครั้นพอถึงวันที่ ๗ พระพุทธเจ้าทรงตรวจดู
 สัตว์โลก ทรงเห็นท่านเข้าไปอยู่ในชายเหงพระอุกม จึงได้เสด็จไปโปรด
 พอพระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงที่นั่นประชาชนกลับเห็นความในใจให้กับ
 พระพุทธเจ้ามากกว่าท่าน ท่านจึงคิดน้อยใจ พระพุทธเจ้าจึงตรัส
 เทศนาแก่ท่าน เมื่อจบการ เทศนาท่านได้บรรลุพระอรหัตต์ผล และได้ขอ
 บรรพชาอุปสมบท พระพุทธเจ้าก็อุปสมบทให้ด้วยเอตทัคคะอุปสัมปทา

น.ม.ป. ๘/๕๓๐ - ๕๓๑

ศูนย์วิทยพัทธยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา

ชื่อ นายนพพร เกล้าดี

วุฒิการศึกษา ได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และเข้าศึกษาต่อในภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ทำงาน เข้ารับราชการเป็นครูครั้งแรกเมื่อ ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๖ ณ โรงเรียนบ้านโคก อำเภอกันทรังษ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ ๑ หัวหน้าคณะวิชาสามัญ และหัวหน้างานธุรการ วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย